

Đurković S, Rađenović K, Žegura I i Pavlović S

Put u prosTRANStvo : transrodnost, transeksualnost, rodna nenormativnost

Rijeka: Lezbijska organizacija Rijeka
“LORI”, 2012., 82 str.

Kad razgovaramo s ljudima o transrodnosti ili transeksualnosti, gotovo redovito nailazimo na nerazumijevanje i reakcije temeljene na predrasudama, stereotipima i strahu. Postoji par dominantnih stereotipa o transrodnim osobama u društvu, a prema Dujmović, Paganis, Theofilopoulos i Vajagić (2019), oni uključuju sljedeće: “Postoji samo jedan pravi način da budete istinski transrodna osoba – prave transrodne osobe podvrgavaju se liječenju i/ili prelaze na pravno priznavanje svog roda”; “Transosobe žele i/ili mogu raditi samo kao seksualni/e radnici/e.”; “Djeca LGBT osoba definitivno će postati LGBT”; “LGBT osobe se rađaju (ili postaju) LGBT zbog specifičnih razloga / okolnosti”; “LGBT osobe nisu sposobne odgajati djecu / djeca LGBT osoba će biti disfunkcionalna”; “Transosobe su mentalno bolesne (shizofrenične, poremećene, disfunkcionalne itd)”.

Transrodne osobe, kao manjinske skupine ili rodne manjine, redovito se susreću s različitim oblicima diskriminacije, stigmatiziranja, predrasuda i rodno uvjetovanog nasilja u gotovo svim domenama života (Mitchell i Howarth, 2009; Bradford, Reisner, Honnold i Xavier, 2013). Senzibiliziranje društva za razumijevanje i prihvaćanje transrodnih i transeksualnih osoba nije laka zadaća, ponajprije zbog toga što u, primjerice, hrvatskom društvu ne postoji osviještenost o tome koja je razlika između spola i roda te kako gradimo naš spolni, odnosno rodni

identitet (Rupčić, 2018). Za većinu se osjećaj spola (i roda) čini toliko samorazumljivim da je često teško proniknuti u društvene i individualne konstrukte koji stoje iza njega.

Publikacija *Put u prosTRANStvo : transrodnost, transeksualnost, rodna nenormativnost* koja je u Rijeci u lipnju 2012. godine u izdanju Lezbijske organizacije Rijeka “LORI” tiskana i promovirana, važan je doprinos bavljenju tom tematikom. Između ostaloga, u publikaciji su navedena brojna istraživanja o nasilju nad transrodnim osobama te su prezentirani podatci o visokim stopama nasilja – to je dodatan alarmantan razlog zašto treba govoriti i učiti o toj temi. Iako je prošlo već gotovo deset godina od izdavanja publikacije, slične novije publikacije u Hrvatskoj još nema, a o transrodnim osobama i problemima koji proizlaze iz “rodne nenormativnosti” tek se odnedavno malo više govori i piše. Ova je publikacija stoga još uvijek relevantna s ciljem pružanja informacija o pitanjima važnim za transrodne i transeksualne osobe te je namijenjena njima samima kao i njihovim obiteljima, prijateljima, ali također i svima ostalima koji se žele pobliže upoznati s temom.

Autori priručnika su aktivisti u području ljudskih prava LGBTIQ zajednica Svetlana Đurković i Kristian Rađenović te stručnjaci u području psihologije i prava Iva Žegura i Slavoljupka Pavlović. Priručnik je pisan na hrvatskom i srpskom jeziku (ovisno o materinskom jeziku autora). Ima 82 stranice, a stil pisanja je mješavina publicističkoga i razgovornoga jezičnog stila.

Priručnik je fokusiran na dubinsku, teorijsko-znanstvenu i stručno-praktičnu razradu pojmova transrodnosti, transeksualnosti i rodne nenormativnosti. Autori u uvodu objašnjavaju razloge izdavanja priručnika – transrodne i transeksualne osobe u svom se svakodnevnom životu susreću s brojnim problemima (od odbacivanja unutar vlastite

obitelji i okoline, nejednakog tretmana na poslu, i uopće pri zapošljavanju, sve do društvene izolacije i uskraćivanja osnovnih prava). Diskriminacija i negativan stav prema transrodnim i transeksualnim osobama u društvu događaju se upravo zbog postojećih (nametnutih) društvenih obrazaca koji njeuguju određenu koncepciju rodnog/spolnog identiteta te “dopuštene” mogućnosti rodnog izražavanja. Tako se događa da je osjećaj našeg spola i roda vrlo često sve drugo, samo ne – osoban i naš. Toga su najviše svjesne upravo transrodne i transeksualne osobe koje ne žele ništa više nego imati pravo na vlastitu koncepciju spolnog/rodnog identiteta te živjeti u skladu s identitetom koji osjećaju kao svoj.

Nakon uvoda, publikacija je strukturirana prema logički poredanim poglavljima. Prvi dio piše Đurković koji započinje definiranjem ključnih pojmova – spol, rod, transrodnost i interspolnost. Nakon objašnjavanja osnovnih pojmova publikacija ulazi “dublje” u problematiku. Iva Žegura se fokusira na proces prilagodbe spola (tranzicija) u kojem se detaljno opisuje sama tranzicija, zakonske odredbe, važnost psihoterapije i hormonske terapije te mogućnosti operativnih zahvata (reverzibilne i ireverzibilne metode tranzicije), a poglavlje sadržava osobne iskaze. Autor Kristian Rađenović dalje nas vodi kroz transeksualnost i tranziciju, objašnjavajući metode i pomagala za prilagodbu tijela te objašnjava povezanost transrodnosti i seksualne orijentacije također uključujući i osobna iskustva ljudi. Poglavlje “Samopoznanje i coming out vezan za rodnu disforiju/transseksualnost” Ive Žegure obiluje osobnim pričama, čime publikacija prelazi u neku vrstu priručnika za samopomoć transrodnim osobama. Izvrsno je objašnjena transfobija i diskriminacija na osnovu rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja s puno svjedočanstava osoba koje su doživjele transfobiju i/ili nasilje zbog izražavanja sebe i svoje rodne osobnosti.

U publikaciji su navedena i brojna međunarodna istraživanja o nasilju nad transrodnim osobama, a rezultati upućuju na potrebu razvijanja strategija za prevenciju nasilja: 33% mladih transrodnih osoba pokušalo je samoubojstvo (Clements-Nolle, Marx i Katz, 2006); 55% mladih transrodnih osoba bilo je fizički napadnuto, 74% seksualno uznemiravano, a 90% ispitanika zbog svoga rodnog izražavanja ne osjeća sigurnost u školi (Kosciw, 2004). Nadalje, 61% žrtava nasilja doživjelo je omalovažavanje ili ravnodušnost od strane policije, 17% žrtava nasilja doživjelo je zlostavljanje od strane policije, a 50% žrtava nasilje nije prijavilo policiji (National Coalition of Anti-Violence Programs, 2010).

Poglavlje autorice Pavlović obuhvaća priče iz svakodnevnog života transeksualnih i transrodnih osoba te su iscrpno opisane pozitivne i negativne reakcije/postupanja prema transeksualnosti i transrodnosti. Autorica objašnjava diskriminaciju u zdravstvu i pristup medicinskoj pomoći, pravni, bračni i obiteljski status, diskriminaciju prilikom zapošljavanja i na radnom mjestu, diskriminaciju u javnom prostoru i nasilje te općenito pravni položaj transrodnih i transeksualnih osoba. Prema autorici, nasilje nad transrodnim i transseksualnim osobama obuhvaća različite oblike transfobnog i homofobnog ponašanja koji imaju za cilj ili posljedicu poniziti i povrijediti integritet, zdravlje i sigurnost osobe koje su identificirane kao transrodne i transeksualne osobe (uključujući i osobe koje su tako percipirane).

Naposljetku, zadnje poglavlje služi kao “Vodič za razumijevanje i poštovanje transrodnih i transeksualnih osoba”: objašnjen je pravni položaj tih skupina, dodatno je razložena terminologija, a navedeni su i kontakti LGBTIQ udruga (lezbijke, gej muškarci, biseksualne osobe, transrodni i transeksualni, interseksualni i queer) u Hrvatskoj i u susjednim zemljama, s uputom da ih kontaktiraju svi kojima je pomoć potrebna.

Knjiga zanimljivo i jasno opisuje vjerojatnost socijalne isključenosti svih "rodno nenormativnih" osoba kao i preporuke za njihovo socijalno uključivanje. Odlična je podrška za sve LGTIBIQ osobe, ali i važna za cjelokupnu populaciju s ciljem stjecanja znanja o toj temi. Osim za opću populaciju, publikacija je prigodna za profesore i studente društvenih znanosti (sociologija, psihologija, pedagogija, socijalni rad...) i medicinskog područja (medicina, sestrinstvo, primaljstvo) te svakako praktičarima (i edukantima) psihoterapije, napose seksualnim savjetnicima i terapeutima. Osim obrazovne, publikacija ima i kulturološku misiju – progovarajući o ovoj univerzalnoj temi, omogućuje "običnim" ljudima učenje o jednom važnom aspektu društvenih sloboda i temeljnih ljudskih prava. Očekujem da će stvarne priče i doživljaji opisani u publikaciji kod većine čitatelja/čitateljica izazvati emotivnost i suosjećajnost, a stručna terminologija i znanstvene činjenice omogućiti im razumijevanje ove važne teme.

Josipa Rožman

LITERATURA

- Bradford J, Reisner SL, Honnold JA i Xavier J (2013). Experiences of Transgender-Related Discrimination and Implications for Health: Results From the Virginia Transgender Health Initiative Study, *American Journal of Public Health*, 103(10): 1820-1829.
- Clements-Nolle K, Marx R i Katz M (2006). Attempted Suicide Among Transgender Persons: The Influence of Gender-Based Discrimination and Victimization, *Journal of Homosexuality*, 51(3): 53-69.
- Dujmović S, Paganis P, Theofilopoulos T i Vajagić N (2019). *Priručnik za medijsko izvještavanje o LGBT pitanjima*. Poreč: Centar za građanske inicijative Poreč.
- Kosciw JG (2004). The 2003 National School Climate Survey: The School-Related Experiences of Our nation's Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Youth. New York: GLSEN.
- Mitchell M i Howarth C (2009). *Trans Research Review*. Manchester: Equality and Human Rights Commission:
- National Coalition of Anti-Violence Programs (2011). *Hate Violence against Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer and Hiv-Affected Communities in the United States in 2010*. New York City Gay and Lesbian Anti-Violence Project.
- Rupčić D (2018). Značenje pojma rod i njegova primjena u hrvatskom pravnom poretku, *Crkva u Svijetu: Crkva u Svijetu*, 53(2): 169–194.